

GÖTEBORGS UNIVERSITET
Institutionen för svenska språket

Elektroniska ordböcker

- En jämförelse mellan den svenska och norska internetversionen av
Lexins enspråkiga ordböcker

Anna Karlsson

Interdisciplinärt examensarbete inom lärarutbildningen, 15 hp

Ämne: Svenska

Termin: Vt 2010

Handledare: Emma Sköldberg

Sammandrag

Lexin-projektet startade 1979 i Sverige med syftet att utreda och skapa förutsättningar för produktion av lexikon för invandrare. Den svenska Lexin-serien består i tryckt form av en svensk enspråkig ordbok och flertalet tvåspråkiga ordböcker. Det svenska källmaterialet har under projektets gång legat till grund för lexikon i andra nordiska länder samt utgivits i en internetversion.

Syftet med uppsatsen är att redogöra för en undersökning av den svenska och den norska internetversion av Lexin-projektets enspråkiga ordböcker utifrån perspektivet att hitta möjliga förbättringar inför en ny upplaga av den svenskspråkiga hemsidan.

Uppsatsen bygger på en kvalitativ undersökning av 27 vanliga ord, slumpmässigt utvalda via en frekvensordbok. Ett flertal lexikografiska aspekter behandlas, t.ex. strukturering och åtkomst av uppslagsorden. Programmeringstekniska lösningar ges inte i uppsatsen, däremot diskuteras de olika navigeringsmöjligheterna utifrån ett användarperspektiv.

Undersökningens resultat visar att artikelinnehållet i de två ordböckerna är relativt likartat, men att ordböckerna delvis är upplagda på olika sätt. De största skillnaderna rör åtkomstfunktionerna och artiklarnas upplägg.

Det elektroniska formatet utnyttjas på olika sätt i den svenska respektive norska versionen. Den svenska har ett större utbud av hypermedier i form av bilder, ljud och film, medan den norska har en mer utvecklad sökfunktion samt interna länkar i ordboken mellan olika artiklar.

Nyckelord: Lexin, lexikografi och elektroniska ordböcker

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	1
1.1. Syfte.....	2
1.2. Avgränsning.....	2
1.3. Disposition.....	2
2. Teoretisk bakgrund.....	3
2.1. Lexikografisk introduktion.....	3
2.1.1. Megastruktur.....	3
2.1.2. Makrostruktur.....	4
2.1.3. Mikrostruktur.....	5
2.1.4. Lemma.....	5
2.2. Elektroniska ordböcker.....	6
2.2.1. Lagringsutrymme.....	6
2.2.2. Sökmöjligheter.....	7
2.2.3. Länkning.....	8
2.2.4. Hypermedia.....	8
2.3. Lexin.....	8
2.3.1. Lexin-projektet.....	9
2.3.2. Nordlexin-projektet.....	10
2.4. Ordbokskritik.....	11
3. Material och metod.....	11
3.1. Urval av lemman för undersökningen.....	12
3.1.1. Det svenska materialet.....	12
3.1.2. Det norska materialet.....	13
3.2. Undersökningsmetod.....	14
4. Resultat.....	15
4.1. Den svenska Lexin-hemsidan.....	15
4.1.1. Megastruktur.....	15
4.1.2. Makrostruktur.....	17
4.1.3. Mikrostruktur.....	18
4.1.4. Lemma.....	19
4.1.5. Sökmöjligheter.....	20
4.1.6. Länkning.....	21
4.1.7. Hypermedia.....	22
4.2. Den norska Lexin-hemsidan.....	22
4.2.1. Megastruktur.....	22
4.2.2. Makrostruktur.....	24
4.2.3. Mikrostruktur.....	25
4.2.4. Lemma.....	26
4.2.5. Sökmöjligheter.....	27

	2
4.2.6. Länkning	27
4.2.7. Hypermedia.....	28
5. Diskussion och analys	28
5.1. Megastruktur	28
5.2. Makrostruktur	29
5.3. Mikrostruktur	29
5.4. Lemma	30
5.5. Sökmöjligheter.....	31
5.6. Länkning	31
5.7. Hypermedia.....	32
5.8. Sammanfattande slutdiskussion.....	32
5.9. Relevans för läraryrket	33
Litteraturlista.....	34

1. Inledning

Dagens samhälle blir ständigt mer digitaliserat. Arbetsuppgifter som förr sköttes manuellt utförs numera med hjälp av datorer på bara en bråkdel av tiden det förut tog. De flesta yrken kräver idag åtminstone grundläggande teknisk kompetens och inom skolvärlden har multimedia nu sedan flera år använts för att komplettera traditionella läromedel. Läraryrket kräver inte längre enbart ämneskompetens och didaktisk förmåga, utan det är näst intill nödvändigt att man kan hantera den moderna tekniken och att man känner till och kan utnyttja de resurser som finns till hands.

Det här arbetet behandlar den moderna elektroniska versionen av den traditionella ordboken. Ämnesvalet till mitt interdisciplinära examensarbete inom lärarutbildningen baserar sig i första hand på två kriterier, dels ville jag skriva om något som gav inblick i den moderna tekniken samtidigt som det vidgade mina kunskaper inom ämnet svenska, dels ville jag verkligen skriva ett arbete som skulle kunna vara till nytta för någon annan.

Lexin (Språklexikon för invandrare) kan i korthet beskrivas som ett ordboksprojekt som startade för att producera tvåspråkiga ordböcker mellan svenska och invandrarspråk där sådana saknades och där förlagsintresset för den sortens småskalig produktion var svalt. Lexin finns numera i en enspråkig svensk upplaga, i flertalet tvåspråkiga och även i elektronisk form på internet. De andra nordiska länderna har i ett samarbetsprojekt fått tillgång till det svenska källmaterialet och har kunnat göra egna versioner av Lexin-serien.

Språkrådet som ansvarar för Lexin-projektet har sin bas i Stockholm, men det lexikografiska arbetet sker vid Göteborgs universitet. Medverkande personer vid ordboksprojektet har samtidigt undervisat på lärarprogrammets fördjupningskurs i svenska, något som inspirerade mig till att skriva ett arbete om just Lexin. I skrivande stund pågår en uppdatering av den svenska versionen av Lexin och min förhoppning är att den här uppsatsen kan bidra till detta arbete.

Den norska versionen av Lexin bygger på det svenska källmaterialet och finns att tillgå både på bokmål och nynorsk. Eftersom den här uppsatsen har som målsättning att jämföra olika lexikografiska lösningar kommer enbart en av de norska ordböckerna att behandlas, då de ansågs vara så likartade till upplägget att det inte skulle ha något större mervärde att jämföra med båda. Då bokmål är det överlägset

största av de två norska skriftspråken och därmed troligtvis även har det största användarintresset, valdes det för att ingå i undersökningen.

Lexins bokmålsordbok är som sagt utarbetad som ett led i ett nordiskt samarbete och utgörs till stor del av en direktöversättning från svenskan. Ordboken har samma syfte och vänder sig till samma användargrupp som den svenska versionen. Det är därför av särskilt intresse att se hur olika delar av ordboken hanterats och om andra lösningar, som även skulle vara intressanta för svensk del, har valts.

1.1. Syfte

Syftet med det här arbetet är att undersöka de likheter och skillnader som finns mellan den svenska och den norska internetversionen av Lexin-projektets enspråkiga ordböcker. Ordböckernas uppbyggnad och sökfunktioner jämförs och diskuteras ur både lexikografiskt och pedagogiskt perspektiv och fokus ligger på förändringsmöjligheter för den svenskspråkiga hemsidan.

1.2. Avgränsning

Som nämnts i inledningen kommer endast ett av de två norska skriftspråken att undersökas. Inga av de tvåspråkiga ordböckerna undersöks heller. När det hänvisas till sökningar i e-ordböckerna är det således "Svenska ord" och "Bokmålsordbok" som avses.

Ytterligare en avgränsning har gjorts i materialet. Enbart de tre största ordklasserna, substantiv, verb och adjektiv kommer att undersökas. Valet av ordklasser baseras på att alla tre i allmänhet representeras av lite längre ordboksartiklar som dessutom är inbördes olika till upplägget.

Fokus för den här uppsatsen ligger på förslag till förändring av den svenska hemsidan utifrån iakttagelser av lösningar på den norska hemsidan. Därmed behandlas till exempel inte möjliga förbättringar av valensinformationen vid verben, eftersom denna informationstyp saknas i den norska upplagan.

1.3. Disposition

Efter det inledande första avsnittet följer avsnitt två med en grundläggande teoretisk bakgrund. Där behandlas fackterminologi, elektroniska ordböckers särskilda förutsättningar, Lexin-projektet samt ordböckskritik. I avsnitt tre, "Material och metod", introduceras det

undersökta materialet och metoden för undersökningen presenteras. I det fjärde avsnittet redovisas undersökningens resultat. Först presenteras resultatet från den svenska hemsidan och därefter det från den norska. Arbetet avslutas med avsnitt fem som innehåller diskussion och analys av resultatet samt en diskussion om uppsatsens relevans för läraryrket.

2. Teoretisk bakgrund

Här presenteras några av de förutsättningar som ligger till grund för uppsatsen. Första delen består av en kortare lexikografisk introduktion, där den grundläggande terminologin tas upp. Därefter följer en redogörelse för elektroniska ordböckers särskilda förutsättningar och en presentation av Lexin-projektet. Den teoretiska bakgrunden avslutas med en inblick i forskningsfältet ordbokskritik.

2.1. Lexikografisk introduktion

Den lexikografiska terminologin innehåller många facktermer och det kan därför vara lämpligt att inleda med en introduktion av dem. Det finns givetvis ytterligare termer som ofta förekommer vid lexikografiskt arbete, men enbart de termer som är av vikt för uppsatsens förståelse tas upp här.

2.1.1. *Megastruktur*

Megastruktur är det samma som relationen och ordningsföljden mellan ordbokens huvudkomponenter (Svensén 2004:447). Dessa huvudkomponenter utgörs i vanliga fall av en *lemmalista* (dvs. en lista med uppslagsord), ibland förekommer flera separata lemmalistor och den så kallade *utanförtexten*, det vill säga allt som inte är själva uppslagsorden.

Utanförtexten kan i sin tur delas in i olika kategorier och kan till exempel ge objektspråklig information, det vill säga ge en form av uppgifter om orden som istället hade kunnat placerats in under olika lemman, men som av en eller annan anledning lagts utanför. Utanförtexten kan ha en metafunktion, dvs. handla om ordboken i fråga. Hit hör till exempel förord och anvisningar om hur man hittar i ordboken. Den kan även utgöra en del i åtkomststrukturen genom att t.ex. med en lista hänvisa till var man hittar det sökta ordet när dessa inte är alfabetisk ordnade. Det finns även utanförtext som har andra

funktioner. Den kan exempelvis förse ordboken med information som anses vara till nytta för ordboksanvändaren. Hit hör bland annat information om hur man utformar ett brev samt mått- och viktupplysningar (Svensén 2004:448–456).

Megastrukturbegreppet får en något annorlunda förutsättning när materialet presenteras elektroniskt. Till exempel går det inte riktigt att avgöra vilken information som är förtext, det vill säga kommer före lemmalistan, och vilken som är eftertext och därmed kommer efter lemmalistan. Här kan man dock istället titta på hur de olika ordbokskomponenterna är strukturerade i förhållande till varandra och vilken information som ingår under vilka rubriker.

Svensén (2004:447–457) använder begreppet megastruktur som en kapitelrubrik där alla de huvudkomponenter som inte utgörs av lemmalistan presenteras. I den här uppsatsen kommer jag i analogi med detta använda rubriken för att presentera de olika delarna av hemsidorna som inte utgörs av just uppslagsorden.

2.1.2. Makrostruktur

Termen *makrostruktur* används i ett lexikografiskt sammanhang när man talar om ordningsföljden och sambandet mellan de lemman (uppslagsorden) som ingår i ordboken. Makrostrukturen är en del av den yttre åtkomststrukturen och dess uppgift är att lotsa användarna till det lemma de söker (Svensén 2004:435).

De två huvudsakliga sorternas makrostruktur i pappersordböcker är *alfabetisk makrostruktur*, som är en stavningsbaserad sorteringsprincip där alla lemman är alfabetiskt ordnade och *systematisk makrostruktur*, där upplägget istället är ordnat efter ordens betydelse (Svensén 2004:435). Den förstnämnda strukturen är den absolut vanligaste, framför allt i allmänordböcker. Den senare förekommer nästan enbart i fackordböcker och specialordböcker av olika slag. I den sortens ordböcker kan det vara praktiskt att samla alla begrepp som rör ett visst område (t.ex. verktyg eller maskindelar) på samma ställe.

I den här uppsatsen används begreppet makrostruktur precis som vanligt för att beskriva ordningsföljden och relationen mellan de lemman som ingår i ordboken. Eftersom det undersökta materialet i uppsatsen är i elektronisk form skiljer sig presentationssättet av de lemman som ingår en hel del från det man är van vid från pappersordböcker. I de undersökta ordböckerna presenteras inte hela lemmalistorerna i en sammanhängande följd, utan de lemman som visas varierar beroende på sökningen. Termen makrostruktur används därmed

här om strukturen och ordningsföljden av de lemmalistor som visas efter en sökning i ordboken.

2.1.3. *Mikrostruktur*

Termen *mikrostruktur* kan antingen innefatta lemmat och därmed vara liktydigt med begreppet artikelstruktur, eller användas på ett sätt där man istället räknar lemmat som en del av makrostrukturen (Svensén 2004:409). I det här arbetet kommer den första av definitionerna att tillämpas. Mikrostrukturbegreppet innefattar därmed hela ordboksartiklarnas interna upplägg och behandlar all information som anges vid varje lemma.

Mikrostrukturbegreppet kan delas in i *abstrakt mikrostruktur* och *konkret mikrostruktur*. Det första begreppet står för de riktlinjer som gäller hur de olika artikeltyperna i en viss ordbok utformas och det andra för hur dessa regler omsätts i praktiken (Svensén 2004:409–10).

2.1.4. *Lemma*

Termen *lemma* kan, enligt Nielsen (2003:34), förklaras genom användandet av ordet ”opslagsord” som synonym, då läsekretsen inte enbart består av ”personer med et indgående kendskab til leksikografien og dens fagtermer”

Lemmanansättning behandlar frågan om vad som kommer att stå som eget lemma i ordboken. Här avgörs bland annat ifall ord med identisk grundform skall behandlas som ett eller flera lemman och vilka flerordsenheter och ordled som skall räknas som egna lemman (Svensén 2004:116). Lemman kan alltså bestå av flera graford, det vill säga vara en så kallad flerordsenhet. Vid lemmanansättningen bestäms huruvida flerordsenheter som det reflexiva partikel verbet **göra bort sig** skall stå som lemma eller bara finnas med i ordboksartikeln vid lemmat **göra**. I bland annat inlärningsordböcker där användarna inte har ordboksspråket som modersmål märks det, enligt Svensén (2004:126), en tendens att i större utsträckning än tidigare ta med den här typen av lemman.

I Sverige är den så kallade *lemma-lexemmodellen* en vanlig indelningsmetod vid lemmanansättning. I inledningen till *Svensk ordbok utgiven av Svenska Akademien* (2009; hädanefter SO) förklaras denna modell med hjälp av orden **vind** och **bank**. Här utgår man ifrån ordens böjningsmönster då man avgör huruvida det är frågan om ett eller flera lemman. De två *lexemen* (betydelserna) av **vind** behandlas vid den här indelningsmodellen som samma lemma eftersom de har samma

böjningsmönster. Eftersom **bank** däremot har skilda pluralformer vid de olika betydelseerna behandlas det som två olika lemman (SO 2009:IX).

De två begreppen *polysemi* och *homonymi* kommer annars ofta till användning när det skall avgöras om det är frågan om ett eller flera lemman. I båda fallen är det frågan om ord som sammanfaller till sin yttre form. Vid polysemi går det att finna en förbindelse mellan de olika betydelseerna och vid homonymi verkar det enbart vara en slump att orden är likadana (Malmgren 1994:18).

Enligt Svensén (2004:123) är det dock inte enbart ordens formella aspekter man behöver ta hänsyn till vid lemmaansättningen. Han menar att det är det minst lika viktigt att tänka på ordboksanvändarnas informationsbehov och deras intuitiva sökande i ordböckerna. Han skriver även om de effekter han anser det blir om man antingen sammanför flera betydelser till ett lemma eller räknar dem som flera olika. Svensén (2004:124) hävdar bland annat att en okomplicerad mikrostruktur som, i sin tur istället ger en rikare makrostruktur, sannolikt bidrar till ”överskådligheten och därigenom har pedagogiska fördelar”.

2.2. Elektroniska ordböcker

Under den här rubriken presenteras några av de skillnader som finns mellan pappersordböcker och elektroniska ordböcker (i fortsättningen e-ordböcker). Vidare uppmärksammas också variationsrikedomen bland e-ordböckerna, som naturligtvis skiljer sig åt även internt. Det kan handla om allt från rena kopior av pappersordböcker, där sidorna bara skannats in, till välutvecklade system med avancerade åtkomstfunktioner.

2.2.1. Lagringsutrymme

Pappersordböcker och e-ordböcker har av naturliga orsaker väldigt skilda förutsättningar. Toporowska Gronostaj (2005:87) skriver om hur den digitala teknologin ”elimineras pappersordbokens utrymmesbegränsningar” och hur denna övergång från utrymmesbrist till näst intill obegränsat utrymme påverkat ordböckernas möjligheter och funktioner. En pappersordbok kan på grund av utrymmesskäl inte ta med språkets alla ord och framförallt måste förklaringarna hållas korta och det finns bara plats för ett begränsat antal exempel per ord. En elektronisk ordbok däremot har näst intill obegränsat lagringsutrymme. E-ordböckernas omfattning begränsas istället av ekonomiska och

tidsmässiga förutsättningar. Vid sällningen av de ord som bör tas upp i ordboken bör urvalet bygga på relevans för den tänkta användaren (Svensén 2004:519).

2.2.2. Sökmöjligheter

Sökmöjligheterna skiljer sig också åt mellan pappersordböcker och e-ordböcker. I pappersordböcker står orden vanligtvis tryckta i alfabetisk ordning och man måste manuellt bläddra fram till det aktuella lemmat (Svensén 2004:520).

I e-ordböcker förekommer det oftast även sökfunktioner av mer avancerat slag. Vilka sökfunktioner som finns i de olika e-ordböckerna, beror dels på vilka funktioner de tänkta användarna tros vara i behov av, dels på i hur hög grad ordboken anpassats till det elektroniska formatet. Även ordböcker som inte bygger på en pappersförlaga, utan är konstruerade direkt för elektroniskt bruk kan förstås vara olika bra anpassade till de tekniska lösningar som finns att tillgå. Toporowska Gronostaj (2005:93) skriver att ”[i]nformationsåtkomst förutsätter tillgång till effektiva teckenbaserade och innehållsbaserade sökfunktioner å ena sidan och ett välstrukturerat användargränssnitt å andra sidan”. Hon presenterar olika former av sökningar och delar upp dem i undergrupperna *teckensträngsbaserade* och *innehållsbaserade*. Den förstnämnda behandlar alla sökningar där man söker efter ett lemma genom att skriva det i sökfältet. Vill man veta vad till exempel ordet **gäst** betyder skriver man ordet i sökrutan och slår på så sätt upp det i e-ordboken. Den senare sökformen behandlar sökning efter ett lemma via ordets innebörd. Toporowska Gronostaj visar hur man kan ringa in ett ord som man har på tungan med hjälp av innehållsbaserad sökning. Hon använder ordet **retuschera** som exempel när hon visar hur den här sökfunktionen fungerar i Nationalencyklopedins cd-romversion av ordboken. Först anger hon att ordet har med ”bild” att göra, därefter väljs ordklassen verb och så fortsätter hon ange information om ordet hon tills hon hittar **retuschera**. (Toporowska Gronostaj 2005:96–98)

De teckensträngsbaserade sökningarna kan delas in i ytterligare två undergrupper; antingen går det att söka i hela ordbokstexten (så kallad *fritextsökning*) eller så kan man enbart söka i något eller några av fälten i mikrostrukturen (Toporowska Gronostaj 2005:94).

Sökfunktionerna kan i flera fall klara av att dirigera användaren rätt trots brister i stavningen. Toporowska Gronostaj (2005:94) beskriver till exempel en funktion där det kommer upp ljudmässigt relaterade ordförslag efterhand som man skriver in bokstäverna i sökrutan.

2.2.3. *Länkning*

En annan funktion som brukar finnas i elektroniska ordböcker är *länkning*, det vill säga att användaren tar sig fram med hjälp av *hypertextlänkar* som kan leda till andra texter, bilder, ljud eller filmer. Enligt Toporowska Gronostaj (2005:99) är detta navigeringssätt numera standard och hon skriver att det normalt omfattar hela ordbokstexten. Svensén (2004:523) utnämner även länkningen, vid sidan av de nya sökmöjligheterna e-ordböcker ger, till ”den viktigaste åtkomstfaciliteten i en elektronisk ordbok”.

För att länkarna skall leda till rätt lemma behöver texten antingen vara lemmatiserad eller använda en lemmatiserare. Oavsett i vilken form ordet i står i texten är det viktigt att länken har möjlighet att leda till rätt grundord. Problem kan uppstå vid homografer eftersom man hamnar vid fel lemma om inte länkningen är rätt utförd (Toporowska Gronostaj 2005:99). Ordet **man** kan användas för att illustrera detta fenomen. Ordet är en homograf och har som bekant flera olika betydelser (i Lexin finns bl.a. ’vuxen person av hankön’ och ’(äkta) make’ som två olika lemman). Har man tidigare sökt på ordet **make** står troligtvis ordet **man** som en av förklaringarna. Är då detta ord skapat som en länk är det viktigt att det leder till rätt lemma och inte till betydelsen ’vuxen person av hankön’, eftersom en ovan språkbrukare då kan få en felaktig bild av ordets betydelse.

2.2.4. *Hypermedia*

Skriven text är det vanligaste, men inte det enda sättet att förmedla information i ordböcker. Detta gäller för såväl pappersordböcker som e-ordböcker. Till exempel används ibland illustrationer för att beskriva vissa lemman även i de tryckta upplagorna. E-ordböckerna har däremot tack vare det stora lagringsutrymmet och det annorlunda formatet större möjligheter att inkludera information i annan form än text. I e-ordböcker finns möjligheten att inkludera multimedia i form av bilder, ljud och video. Hypermedia är den term som används för att beteckna åtkomsten av multimediala tekniker med hjälp av hypertext (Toporowska Gronostaj 2005:90).

2.3. **Lexin**

Lexin (Språklexikon för invandrare) är namnet på en serie med lexikon avsedda för invandrare. Nedan följer först en presentation av Lexin-

projektet och därefter beskrivs projektet "Nordlexin" som ligger till grund för den norska Lexin-hemsidan.

2.3.1. Lexin-projektet

Initiativet till Lexin-projektet togs av Skolöverstyrelsen 1977 och syftet var att fylla behovet av ordböcker för invandrare med ett hemspråk där det på grund av ekonomisk olönsamhet inte fanns förlagsintresse för ordboksproduktion (Gellerstam 1999:3).

En av de första uppgifterna var att ta fram ett lämpligt svenskt ordförråd som skulle kunna utgöra grunden till den enspråkiga svenska ordboken. De tvåspråkiga ordböckerna baserades sedan på det materialet. Ordböckernas utformning skapades med "den ovane lexikonanvändaren" som målgrupp och har därför ett antal pedagogiska inslag som till exempel utskrivna böjningsformer och uttalsangivelser på alla ord (Gellerstam 1999:4–5).

Ordförrådet i Lexin-ordböckerna är uppdelat i fyra olika kategorier. För att få ett ordförråd som täcker användargruppens behov har man tagit med ett basordförråd som är frekvensbaserat, ett praktiskt ordförråd från läromedel som används i undervisningen som riktar sig till användargruppen, en samling samhällsord som är viktiga att känna till om man bor i landet och till sist vardagliga, talspråkliga och "svåra" ord (Gellerstam 1999:6)

Det som, enligt Malmgren (1999:81), främst urskiljer Lexin som just en "invandrarordbok" är delvis de specifika samhällsorden, men framförallt är bildtema (dvs. illustrationer ordnade tematiskt med ord rörande t.ex. "familj och släkt") och det faktum att presensformen av verben står som lemma. Användandet av presensformen ses, av Bergenholtz (1994:244), som en "virkelig nyskabelse", men Malmgren (1999:81–82) tar upp både för- och nackdelar med detta. Presensformen gör i och för sig att användarna lättare kan konstruera övriga böjningsformer, men Garlén (1985) hävdar enligt Malmgren (1999:82) att det försvårar ur receptionssynpunkt.

Lexin-serien utökas kontinuerligt och på den svenskspråkiga Lexin-hemsidan får man fri tillgång till alla svenska e-ordböckerna. Där finns numera förutom den enspråkigt svenska ordboken "Svenska ord" även 15 stycken tvåspråkiga ordböcker, varav en svensk-engelsk, att tillgå <<http://lexin.nada.kth.se/>>.

Lexins e-ordböcker används flitigt. Enligt statistiken på hemsidan gjordes, utslaget över hela dygnet, ca 13 sökningar per sekund under oktober 2008 <<http://lexin.nada.kth.se/statistik.html>>. Enligt

undersökning utförd av Hult (2008:80) är 54 % av användarna under 20 år. Lexins e-ordböcker används alltså i stor utsträckning av skolungdomar.

För två år sedan tog Språkrådet, Sveriges officiella språkvårdsorgan, initiativet till en uppdatering av Lexins-projektets material. Första prioriteten är att uppdatera det svenskspråkiga källmaterialet och när detta arbete är slutfört kommer även de nu existerande tvåspråkiga ordböckerna uppdateras och nya ordböcker tillkomma (Hult, Malmgren & Sköldberg 2010:800–801).

2.3.2. Nordlexin-projektet

I början av 1990-talet fick de andra nordiska länderna ett erbjudande om tillgång till det svenska källmaterialet. I Norge startade då ett projekt som kom att kallas Nordlexin. Målet var att, med det svenska materialet som grund, kunna producera liknande ordböcker på norska (Bjørneset 1999:36).

Enligt Bjørneset (1999:37) kan arbetet med att skapa det norska materialet delas in i två faser; ekvivalensarbete och tillrättaläggande efter norska förhållanden. Ekvivalensarbetet möjliggör elektronisk tillgång till svenska översättningar och i anpassandet efter norska förhållanden behandlar man lemmen som betecknar specifikt norska eller svenska företeelser.

Vid ekvivalensarbetet gäller det att ta hänsyn till att det inte alltid finns exakta ekvivalenter till alla ord. Svårigheten med ekvivalenter vid översättningen av det svenska källmaterialet till norska liknar på sätt och vis den problematik man kan finna i tvåspråkiga ordböcker. Enligt Svensén (2004:315–9) finns det flera former av ekvivalens och han delar bland annat in ekvivalenterna i kategorierna fullständig ekvivalens (där total överensstämmelse råder), partiell ekvivalens (där en viss överensstämmelse finns) och nollekvivalens (ekvivalent saknas).

Ekvivalensarbetet har dock andra förutsättningar när man skall föra över ett källmaterial för att använda i produktionen av nya ordböcker. I en tvåspråkig ordbok kan de olika betydelseerna av ett lemma radas upp och förklaras. Vid ekvivalensarbetet i Nordlexin-projektet är inte målet en svensk-norsk ordbok, utan istället är man intresserade av att kunna göra direktlänkar till det svenska materialet, något som enbart kan ske då fullständig ekvivalens råder. Övrigt material kan naturligtvis användas som underlag för översättning, men arbetet blir mer omständigt då man i de fallen måste inaktivera länken till det svenska materialet och lägga in orden på nytt (Bjørneset 1999:39).

Lexins svenska illustrationer har inte gått att använda i Norge eftersom de bygger på svenska förhållanden. Däremot anser Bjørneset (2005:36) att en liknande lösning, med bilder anpassade efter norska förhållanden, är fördelaktigt ur ett pedagogiskt perspektiv

2.4. Ordbokskritik

Ordbokskritik är beteckningen för den del av det lexikografiska området där analys och bedömning av ordböcker ingår. Kritiken tar upp olika aspekter och utformas på olika sätt beroende på syfte och målgrupp (Svensén 2004:567–8).

Trosterud (2003:67) delar in ordbokskritikens målgrupp i två delar. Den ena gruppen består av lexikografer och den andra av ordboksköpare. Ordbokskritik riktad till förstnämnda grupp har enligt Trosterud (2003:68) som målsättning att vi i framtiden skall få bättre ordböcker genom att ordbokskritiken stimulerar till och tvingar fram en metalexikografisk diskussion. Den ordbokskritik som riktas till potentiella köpare har till uppgift att vägleda dessa och informera dem och ge dem mer kunskaper om ordböcker.

Svensén (2004:569) anser att man vid ordbokskritik bör ta hänsyn till de egenskaper ordboken, enligt utgivaren, uppges ha. Det relevanta är, enligt honom, huruvida ordboken fyller den avsedda funktionen och att innehållet samt utformningen är målgruppsanpassad.

De ekonomiska och tidsmässiga förutsättningarna som finns vid ordboksproduktion är faktorer som, enligt Eek (2003:46), inte alltid tas med i beräkningen vid ordbokskritik. För att ordbokskritiken skall vara relevant även för redaktionschefer som står inför publiceringen av nya ordböcker efterlyser han en sådan aspekt av genren.

Även Trosterud (2003:69) påpekar vikten av den ekonomiska aspekten och menar att relevant kritik är den som föreslår förbättringar som är möjliga att genomföra med hänsyn till tid och pengar.

Svensén (2004:574) skriver även om etiska synpunkter inom ordbokskritiken. Han tar upp de problem som kan uppstå då en ordbok får negativ kritik och skriver om hur en ordbokskritiker måste ta ansvar för vad denne skriver. Svensén nämner även att det kan förekomma ”lojalitetskonflikter” ifall kritikern till exempel är medverkande i ett konkurrerande projekt, eller av någon anledning vill undvika att hamna på dålig fot med en inom området betydelsefull person.

3. Material och metod

Först redogörs för hur undersökningens material valts ut. Därefter presenteras det utvalda svenska materialet och sedan det norska.

3.1. Urval av lemman för undersökningen

Lexin-seriens ordböcker består, som nämnts i bakgrunden, av fyra huvudsakliga kategorier av ord. Det frekvensbaserade ordförrådet innehåller vanligt förekommande ord och eftersom Sverige och Norge har både en gemensam språklig bakgrund och liknande kulturella förutsättningar, borde större delen av det svenska ordförrådet inom den här kategorin återfinnas även i den norska versionen av Lexin.

De tre övriga kategorierna behandlar som tidigare sagts ord från svenska läromedel, samhällsord samt en samling vardagliga, talspråkliga och ”svåra ord”. Även här förekommer självklart många ord i båda länderna, men norska läromedel kan ha ett delvis annat ordförråd, de viktiga samhällsorden kan skilja sig åt och framför allt kan de vardagliga, talspråkliga och ”svåra” ord representeras av olika ord i de två språken.

Eftersom uppsatsens syfte är att undersöka förändringsmöjligheter för den svenska hemsidan är det inte relevant att undersöka de ord som är allt för olika. En sådan urval hade däremot kunnat vara av intresse om fokus låg på översättningen mellan svenska och bokmål.

För att kunna undersöka huruvida samma sorts information kan presenteras på ett annorlunda sätt är det viktigt att orden förekommer i liknande betydelse även på norska. För att öka sannolikheten för liknande betydelse har de lemman som undersökts valts från kategorin ”vanligt förekommande ord”.

3.1.1. *Det svenska materialet*

Det primära undersökningsmaterialet är de utvalda lemman som presenteras nedan, men även övrigt material på hemsidan ingår i undersökningen.

Valet av lemman har gjorts genom ett slumpmässigt urval. För att få tillgång till ett alfabetiskt välfördelat och frekvensbaserat urval av ord har en alfabetiskt strukturerad frekvensordlista över de tiotusen vanligaste lexikala orden använts (Allén 1972:56–62). Allén har listat orden i spalter och till den här undersökningen har det första substantivet, verbet och adjektivet i varannan spalt, med start vid den första, valts ut. Detta resulterade i 27 utvalda ord.

I de fall då två av de lemman som slumpats fram varit homografer har båda tagits med. Även om båda betydelseerna dyker upp vid en sökning på svenska, kan de ha olika norsk översättning och därmed behöva sökas var för sig i den norska versionen. De svenska ord som undersöks presenteras i tabell 1:

Tabell 1: Utvalda svenska ord

<u>Substantiv</u>	<u>Verb</u>	<u>Adjektiv</u>
affär	acceptera	aktuell
bok	bjuda	bra
erfarenhet	existera	européisk
gäst	göra	hel
kritik	kräva	kristen
möjlighet	märka	mänsklig
resultat	råda	rik
svensk	synas	svensk
vara	vara	vanlig

3.1.2. *Det norska materialet*

Det primära undersökningsmaterialet är bokmålsöversättningen av de utvalda svenska uppslagsorden, men övrigt material på den norska hemsidan ingår också i undersökningen.

Översättningen av orden till bokmål har skett med hjälp av en ordbok (Norstedts norska fickordbok 2008) och i de fall då flera översättningsalternativ angetts, har samtliga undersökts. Då orden haft mer än en betydelse på norska, har alla betydelseerna undersökts, oavsett om de är relaterade till det svenska uppslagsordet eller ej.

Översättningarna i det här arbetet gör inte anspråk på att vara fullständiga. I andra ordböcker kan säkert ytterligare översättningar förekomma, men för uppsatsens syfte räcker det med de här översättningarna.

I tabell 2–4 återges översättningen av de svenska orden, i den ordning de angavs i ordboken (Norstedts norska fickordbok 2008). Tabellerna är uppdelade efter ordklasser:

Tabell 2: Översättning av substantiv

<u>Svenska</u>	<u>Bokmål 1</u>	<u>Bokmål 2</u>	<u>Bokmål 3</u>	<u>Bokmål 4</u>
affär	forretning	butikk	affære	eventyr
bok	bok	bøk		

erfarenhet	erfaring
gäst	gjest
kritik	kritikk
möjlighet	mulighet
resultat	resultat
svensk	svenske
vara	vare

Tabell 3: Översättning av verb

<u>Svenska</u>	<u>Bokmål 1</u>	<u>Bokmål 2</u>	<u>Bokmål 3</u>
acceptera	akseptere		
bjuda	tilby	servere	by
existera	eksistere		
göra	lage	gjøre	
kräva	kreve	forlange	
märka	merke		
råda	råde	herske	
synas	synes		
vara	være	vare	

Tabell 4: Översättning av adjektiv

<u>Svenska</u>	<u>Bokmål 1</u>	<u>Bokmål 2</u>
aktuell	aktuell	rådende
bra	bra	
europesk	europesk	
hel	hel	
kristen	kristen	
mänsklig	menneskelig	
rik	rik	
svensk	svensk	
vanlig	vanlig	

3.2. Undersökningsmetod

Undersökningsmetoden som tillämpas har sin grund i den traditionella ordbokskritiken. Eftersom materialet är i digital form har dock terminologin och undersökningsmetoden anpassats efter detta.

Att uppsatsens primära syfte är att hitta likheter och skillnader mellan den svenska och den norska versionen gör även det att undersökningsmetoden skiljer sig en del från den traditionella ordbokskritiken. Med uppsatsens syfte i åtanke har jag även valt att

lägga fokus på de områden där de största skillnaderna finns. De områden där ordböckerna liknar varandra behandlas också, eftersom det kan vara av intresse att veta när den norska hemsidan valt samma lösning på ett problem som den svenska har.

Undersökningsmetoden som tillämpas är kvalitativ och jag undersöker därmed ett fåtal ord på djupet. Alla orden som presenterats under 3.1.1. "Det svenska materialet" och 3.1.2. "Det norska materialet" har undersökts utifrån alla de aspekter som presenteras i uppsatsen, men endast ett fåtal av resultaten från undersökningen blir presenterade under resultatdelen. Eftersom flera ord visar på liknande resultat presenteras oftast endast ett exempel som då får tjäna som representant för hela den gruppen.

4. Resultat

I det här avsnittet presenteras resultaten från undersökningen. Först presenteras resultaten från den svenska hemsidan och därefter de från den norska.

4.1. Den svenska Lexin-hemsidan

Nedan följer en redovisning av resultaten från undersökningen av den svenska hemsidan.

4.1.1. Megastruktur

Högst upp på svenska Lexins förstasida finns två externa länkar till "Språkrådet" och till "Institutet för språk och folkminnen". Längst ned finns kontaktinformation samt information om när sidan senast uppdaterats. Till höger på förstasidan finns en kortare informationsdel om Lexin och länkar till de olika ordböckerna (dessa går även att nå via menyn). Menyn är placerad till vänster och överst i den finns interna länkar till de ordböcker som finns på hemsidan. Texten i menyn är ganska liten även på hemsidan, dock är den ännu mindre här. Nedan visas i figur 1 hur förstasidan ser ut:

Språkrådet Institutet för språk och folkminnen

LEXIN

If you want the dialogue in English, please click [here](#).

Välkommen till Lexin på nätet!

Lexin är en kombination av lexikon och ordböcker som har tagits fram av Myndigheten för skolutveckling för användning i invandrarundervisningen. För närvarande omfattar Lexin cirka 30 000 ord och finns på femton olika språk. Sedan den 1 januari 2007 har [Språkrådet](#), en avdelning inom språkmyndigheten Institutet för språk och folkminnen, ansvaret för Lexin. Böckerna kan köpas genom [Lexins nätbokhandel](#).

- » [Svensk-engelskt lexikon.](#)
- » [Svensk-albanskt lexikon.](#)
- » [Svensk-arabiskt lexikon.](#)
- » [Svensk-bosniskt lexikon.](#)
- » [Svensk-finskt lexikon.](#)
- » [Svensk-grekiskt lexikon.](#)
- » [Svensk-kroatiskt lexikon.](#)
- » [Svensk-nordkurdiskt lexikon.](#)
- » [Svensk-persiskt lexikon.](#)
- » [Svensk-ryskt lexikon.](#)
- » [Svensk-serbiskt lexikon \(latinska bokstäver\).](#)
- » [Svensk-serbiskt lexikon \(kyrilliska bokstäver\).](#)
- » [Svensk-somaliskt lexikon.](#)
- » [Svensk-spanskt lexikon med spanskamerikanska varianter.](#)
- » [Svensk-sydkurdiskt lexikon.](#)
- » [Svensk-turkiskt lexikon.](#)
- » [Svenska ord](#), det svenska ordmaterialet med inspelat uttal av uppslagsorden.
- » [Bildteman och animationsteman](#), samt [dialogteman \(NY\)](#) med ljud och rörliga bilder är under utveckling.

Notera att:

- Av upphovsrättsliga skäl finns Lexin inte på CD-skiva.
- Lexin finns endast för moderna invandrarspråk, varför t ex ett svensk-tyskt eller ett svensk-italienskt lexikon inte ligger inom ramen för Lexinprojektets uppdrag.
- Vi kan tyvärr inte besvara språkliga frågor – översättning, betydelse, uttal, etc – om ord som saknas i ordböckerna.
- Vi är tacksamma för alla synpunkter på innehållet i Lexin. Vi samlar fortlöpande in alla förslag till tillägg och ändringar från Lexinanvändarna och utnyttjar dem när det blir dags att göra en översyn av respektive lexikon.

Var får jag tag på Lexin i bokform?

Lexinlexikonerna säljs genom [Lexins nätbokhandel](#).

Kontakt: [lexin\(a\)sprakradet.se](mailto:lexin(a)sprakradet.se) (obs: byt ut (a) mot @)
 Tekniskt stöd: webmaster@nada.kth.se
 Sidan uppdaterad 2008-07-04.

Figur 1. Svenska Lexins förstasida¹.

Överst i navigeringsmenyn finns den svensk-engelska ordboken. Därefter följer övriga tvåspråkiga ordböcker i alfabetisk ordning och efter det kommer den enspråkiga ordboken Svenska ord samt Folkets synonymlexikon.

Övriga menyrubriker presenteras kortfattat nedan:

- ”Egna tillägg” – Här går det att ge förslag på förändringar av ordboken.

¹ Bilden är ett montage av två skärmdumpar (hela längden fick inte plats på skärmen).

- ”Bildteman” – Visar bild och animationsteman (se 4.1.7 Svenska – hypermedia).
- ”Dialogteman” – Visar videofilmer.
- ”Att använda Lexin” – Användarinformation. Från denna sida når man även, via en länk, förklaringen till hur ordboksartiklarna skall tolkas.
- ”Om Lexin” – Utförligare om Lexin-projektet och de medverkande.
- ”Om Lexin on-line” – Information om dem som utvecklat och driver sidan.
- ”Frågor och svar” – Svaren på några vanligt förekommande frågor.
- ”Statistik” – Statistik över sökningar som gjorts sedan starten.
- ”Andra webblexikon” – Länkar till andra lexikon.
- ”Kontakt” – Kontaktformulär.

4.1.2. Makrostruktur

Sökfunktionen är teckensträngsbaserad och därmed visas naturligtvis även alla lemman som är homografer till det lemma som söks. Söker man efter **vara** i betydelsen ’räcka, hålla på’ får man även upp alla andra lemman som stavas likadant, däribland betydelsen ’det som köps och säljs; artikel’. I den lemmalista som presenteras vid en sökning ges även plats åt de flerordslemman där det sökta lemmat ingår som första led. Söker man på **göra** får man således även upp t.ex. **gör av** och **gör bort sig**. Flerordslemman presenteras alltid i inbördes alfabetisk ordning efter de lemman som enbart består av den sökta bokstavskombinationen.

Nedan visas i figur 2 hur lemmalistan ser ut vid sökning på ”mänsklig”:

The screenshot shows the Lexin website interface. At the top, it says 'Språkrådet Institutet för språk och folkminnen'. Below that is a search bar and a button 'Oversätt!'. There are also buttons for 'Extra svenskt tangentbord' and 'Bläddra bland Lexins ord:'. A list of languages is shown on the left, including 'Svensk-engelskt', 'Svensk-albaniskt', etc. The main content area shows search results for 'mänsklig'. The first result is 'Svenskt uppslagsord' for 'mänsklig' with a pronunciation key and examples like 'den mänskliga naturen'. The second result is 'Svenskt uppslagsord' for 'mänsklig' with a pronunciation key and examples like 'det är mänskligt att fela'.

Figur 2. Lemmalista vid sökning på "mänsklig²".

Hela den lemmalista som presenteras efter en sökning får inte alltid plats på skärmen, men med hjälp av rullisten som då finns till höger går det enkelt att komma åt alla artiklar (Figur 2 är dock beskuren i högerkant, så rullisten syns inte).

Makrostrukturen kan även sägas ha ytterligare ett alfabetiskt inslag eftersom det är möjligt att se närmast föregående och efterföljande lemma i bokstavsordning genom att navigera med pilknapparna under sökrutan. Över pilknapparna står det för tydlighets skull "Bläddra bland Lexins ord"

4.1.3. Mikrostruktur

Den övergripande strukturen för artiklarna i den svenskspråkiga ordboken är indelningen i olika underrubriker. Den första underrubriken är alltid "Svenskt uppslagsord" och därefter följer rubrikerna "Exempel", "Stående uttryck" och "Sammansättningar/avledningar". Det är endast den första rubriken som förekommer vid varje uppslagsord. Förekomsten av övriga rubriker varierar beroende på uppslagsordets karaktär och hur mycket information som ges om just det lemmat. Alla underrubriker står skrivna ute i vänsterkanten och

² Obs! Bilden visar inte hela lemmalistan. Beroende på skärmstorlek kan antingen fler eller färre lemman visas. Bilden är även något beskuren i högerkant.

informationen under varje rubrik står med ett indrag åt höger. Vid den första rubriken återfinns lemmat, uttalsangivelsen med länk till en ljudfil, böjningsuppgifterna, ordklassangivelsen, förklaringen och vid verben även valensinformationen. Längst ner under den här rubriken finns vid vissa substantiv en länk till ett bildtema där lemmat presenteras med en bild. Av de substantiv jag undersökt finns bilder till **bok** i betydelsen 'lövträdet *Fagus silvatica*' och 'tryckt skrift, volym, band', men inte till betydelsen 'samling häftade blad för viss typ av uppgifter'. Även ordet **affär** fanns illustrerat, men då av naturliga skäl endast i betydelsen 'butik' eftersom det är svårt att avbilda övriga betydelser som exempelvis 'ekonomisk uppgörelse' och 'uppmärksam händelse'.

De olika informationstyperna skiljs åt enligt följande mönster: Lemmat är alltid skrivet i fetstil, uttalsangivelserna står mellan hakparenteser, böjningen markeras med kursiv stil och ordklassen skrivs utan någon extra markering. All den här informationen skrivs som en sammanhängande text och radbrytningen beror på informationens längd. Själva förklaringen av ordet börjar på en ny rad och skrivs med rak stil. Valensinformationen som förekommer vid verb har även den en egen rad och skrivs då inom < >.

Informationen under rubrikerna "Exempel", "Stående uttryck" och "Sammansättningar/avledningar" är skriven med ett större indrag åt höger än den under rubriken "svenskt uppslagsord. All information under de tre rubrikerna är även skriven som punktlister.

4.1.4. *Lemma*

Alla de ord som ingår i undersökningen fanns representerade av ett eller flera lemmat i e-ordboken. Lemmaansättningen i den svenska versionen verkar följa principen att varje betydelseskilnad presenteras som ett nytt lemma. Ibland kan små betydelsenysanser samsas under samma lemma, men i huvudsak föredrar man att skilja på orden. Det finns till exempel tre olika lemmat **mänsklig** där såväl stavning, uttal, böjning och ordklass stämmer överens. Den enda skillnaden är förklaringarna, som lyder: 'som gäller människan', 'som är typiskt för människan' samt 'human / motsats *omänsklig*'. Enligt lemma-lexemmodellen hade detta istället resulterat i ett lemma med olika flera betydelser.

Lemmaansättningen är inte helt konsekvent. I analogi med ovanstående exempel borde **kristen** vara uppdelat i två lemmat. I det föregående exemplet har alla små betydelsenysanser fått egna lemmat,

men i det här fallet står: 'som tror på eller hör samman med kristendomen' som en gemensam förklaring.

Det finns dessutom tillfällen då två helt skilda förklaringar ändå bara resulterar i ett lemma. Ett exempel på detta är **möjlighet** som står som ett lemma trots att det förklaras med både 'möjlig utväg' och 'tillfälle'.

4.1.5. Sökmöjligheter

Sökfunktionen bygger som tidigare sagts på teckensträngsbaserad sökning. De sökta orden skrivs in ett sökruta i menyfältet och lemmat/lemmalistan presenteras till höger. För att underlätta för personer utan svenskt tangentbord finns knappar med bokstäverna å, ä och ö under sökrutan.

Det finns en funktion som gör det möjligt att spara de sökningar man gör för att senare kunna slå upp alla samtidigt och därmed skapa en individuellt anpassad lemmalista.

Man kan söka på lemmat samt alla utskrivna böjningsformer av detta. För substantivens del betyder detta att man oftast inte kan söka på bestämd form plural, då denna form inte står utskrivna. Av de undersökta orden är det bara vid **resultat** som bestämd form plural står i artikeltexten. Vid verben blir det problem om man söker efter presens particip, perfekt particip eller ett verb i passiv form. Adjektivens kongruensböjning står alltid utskrivna och är därmed sökbar, men komparationsformer anges bara vid oregelbunden komparation och går därmed inte alltid att hitta.

På hemsidan uppges det att det går att söka efter de sammansättningar som finns i artiklarna, men denna funktion verkar enbart vara tillgänglig i den svensk-engelska ordboken.

Det går att hitta rätt lemma även vid eventuell felstavning eller då man inte är säker på stavningen. Finns det enbart ett enda lemma som liknar felstavningen visas detta lemma direkt. Eventuella homografer och flerordslemman visas också. En felstavning av ordet *göra* får tjäna som exempel: "Ordet *gjöra* finns inte i lexikonet! Det närmaste ordet är: *göra*".

Liknar felstavningen däremot flera olika ord kommer det upp en lista med liknande ord där användaren själv får välja det sökta ordet. Detta kan demonstreras med en annan felstavning av samma ord: "Ordet *görra* finns inte i lexikonet! Flera möjliga liknande ord finns däremot. Välj ett ord och tryck på knappen **översätt valt ord!**". I detta fall står valet mellan *göra* och *förra*.

Söker man på en allt för felaktig stavning som **görrrrra** får man felmeddelandet: ”Ordet görrrrra finns inte i lexikonet!”. De flesta felstavningar blir trots allt omdirigerade till rätt lemma, men *acceptera* med stavningen ’akseptera’ och *existera* med stavningen ’eksistera’ fungerar inte, trots att det är precis den bokstavsföljd som beskrivs i uttalshänvisningen.

4.1.6. Länkning

De enda länkar som förekommer i själva ordboksartiklarna är länkarna till bilderna och till ljudfilerna med uttalsexempel. Högst upp på de flesta av sidorna finns även en länk tillbaka till förstasidan. Denna länk är inte markerad på något sätt, utan användaren förutsätts veta att logotyper ofta innehåller just en länk till förstasidan.

Under varje lemmalista som presenteras efter en sökning kommer alltid texten: ”Förklaring av hur lexikonets text ska tolkas”. Det understrukna ordet markerar en länk till förklaringen om hur ordbokens text skall tolkas. Länkningen till hur ordboken skall tolkas finns däremot tyvärr inte kvar längst ned när man använder funktionen för att spara flera sökningar för att sedan slå upp alla på en gång.

Sidan med informationen om hur texten i ordboksartiklarna skall tolkas går inte att nå direkt via menyn. Antingen når man den via länken som beskrivits ovan eller från menyns ”Att använda Lexin”. I slutet av tredje stycket står det: ”Klicka här om du vill ha en noggrannare förklaring av den information som visas om ett ord”. Den understrukna delen markerar länken.

Själva hjälpavsnittet innehåller en mängd interna länkar till de olika delarna av dokumentet. Vet man bara vilken del av en artikel man haft problem med att förstå hittar man snabbt till rätt hjälpavsnitt.

Överlag finns det, förutom i just ordboksartiklarna, gott om såväl interna som externa länkar. Till exempel finns det en länk tillbaka till startsidan högt upp på de flesta sidor och länkar till andra ordböcker.

Länkningen fungerar för det mesta bra, men det finns ett litet problem med länkarna i navigeringsmenyn. Hur informationen under de olika menyrubrikerna visas beror nämligen på i vilken ordning man klickar på dem. Om man direkt från förstasidan väljer någon av menyrubrikerna ”Egna tillägg”, ”Bildteman”, ”Dialogteman”, ”Att använda Lexin”, ”Om Lexin”, ”Om Lexin on-line”, ”Frågor och svar”, ”Statistik”, ”Andra webblexikon” och ”Kontakt” försvinner hemsidans vanliga utseende. Texten presenteras på en helt vit bakgrund och

navigeringsmenyn är borta och det finns inte heller någon länk tillbaka till förstasidan.

Har man däremot först varit inne på någon av ordböckerna (förutom den engelska) presenteras informationen från den valda menyubriken samtidigt som hemsidan behåller sitt utseende. Informationen vid ”Egna tillägg” och ”Kontakt” öppnas dock fortfarande precis som beskrivet i förra stycket.

4.1.7. *Hypermedia*

Här presenteras kort de funktioner som finns att tillgå utöver den skrivna texten. Till exempel har varje lemma en tillhörande ljudfil där lemmat läses upp med en mänsklig röst.

Flertalet ord är försedda med bilder. Dessa presenteras i olika bildteman med relaterade ord. Vid varje bild står det vad den föreställer och ibland står även namnet på dess beståndsdelar.

Det finns även animationsteman som visar videofilmer för ett antal verb. Animationerna är indelade i teman efter område och visar hur det ser ut när handlingarna utförs.

Ytterligare en funktion är dialogteman. Här finns kortare dialoger filmade och under dem visas samtidigt dialogen i textform.

4.2. Den norska Lexin-hemsidan

Nedan följer en redovisning av resultaten från undersökningen av den norska hemsidan.

4.2.1. *Megastruktur*

Högst upp på förstasidan finns externa länkar till ”Skolenettet” och till ”Tema morsmål” och längst ner till ”Utdanningsdirektoratet”, ”Uni digital 2010” och en länk till en utskriftsvänlig version av sidan. Till höger presenteras Lexin-projektet kort och under det följer information om uppdateringar av hemsidan samt arbetserbjudande för översättare. På förstasidan kan man även välja om informationen på sidan skall vara på bokmål, norska eller engelska.

Nedan visas i figur 3 hur förstasidan ser ut:

Skolenettet	Tema morsmål
Ordbøker	LEXIN
Bokmålsordbok	Bokmål
Bokmål–nynorsk	Nynorsk
Bokmål–arabisk	English
Bokmål–kurdisk (kurmanji)	
Bokmål–kurdisk (sorani)	
Bokmål–persisk	
Bokmål–russisk	LEXIN-ordbøkene er de første nettbaserte ordbøkene som er laget spesielt for innvandrere i Norge. Ordbøkene er oversiktlige og enkle å bruke. All informasjon om et oppslagsord er plassert sammen med oppslagsordet i ordboksartikkelen. I tillegg til opplysninger om ordklasse, bøyning og uttale, finner du enkle forklaringer og eksempler på ordet i konkret og billedlig bruk.
Bokmål–somal	
Bokmål–tamil	
Bokmål–thai	
Bokmål–tigrinja	
Bokmål–tyrkisk	
Bokmål–urdu	
Nynorskordbok	
Nynorsk–arabisk	
Nynorsk–engelsk	ENGELSK ER NÅ TILGJENGELIG SOM STØTTESPRÅK
Nynorsk–kurdisk (kurmanji)	Etter at Bokmål–engelsk illustrert ordbok i 2009 ble fjernet fra LEXIN-siden av hensyn til kommersielle ordboksforlag, er engelsk nå tilgjengelig som støttepråk i alle tospråklige LEXIN-ordbøker.
Nynorsk–kurdisk (sorani)	
Nynorsk–persisk	
Nynorsk–russisk	
Nynorsk–somal	
Nynorsk–tamil	Ved søk i for eksempel ordboken Bokmål–tamil, får man nå treff både på tamil og engelsk. I mange tilfeller hvor søkeordet ikke er oversatt til tamil, vil man likevel få treff på engelsk. Dette skyldes at det engelskspråklige LEXIN-materialet har samme omfang som det norske, og dermed er vesentlig større enn de andre tospråklige ordbøkene. Dette vil forhåpentligvis gjøre det enklere å eventuelt søke videre fra engelsk til tamil eller andre målspåk i utenlandske ordbøker.
Nynorsk–thai	
Nynorsk–tigrinja	
Nynorsk–tyrkisk	
Nynorsk–urdu	
Bildesider	VI SØKER ETTER OVERSETTERE TIL TO NYE ORDBOKSPROSJEKTER: DARI OG TAGALOG
Bokmål	NB: Søknadsfristen er utvidet til 30. oktober.
Nynorsk	
Arabisk	
Engelsk	NYTT OG BEDRE SØK
Kurdisk (kurmanji)	Vi har bedret søkefunksjonen i LEXIN. Søkemotoren leter nå ikke lenger bare etter oppslagsord, men etter alle ordene i ordboksartikkelen. Det betyr at søket kan finne bøyde former av ord, ord i forklaringer, uttrykk og eksempler, og så videre. Det nye søket leter også automatisk etter ord som inneholder søkeordet eller de bokstavene man søker på.
Kurdisk (sorani)	Hvis det nye søket ikke finner noe, leter det isteden etter ord som ligner, i tilfelle man har skrevet feil.
Persisk	Søk i LEXIN vil nå gi mange flere treff enn før. Det vil være både gode og dårlige treff, men systemet prøver å vise de beste treffene først.
Russisk	Vi håper at alle vil like det nye søket. Kontakt oss gjerne hvis dere har spørsmål eller kommentarer.
Somal	
Tamil	
Thai	
Tigrinja	
Tyrkisk	
Urdu	
Trykte LEXIN-produkter	
Illustrasjonshäfte	
Norsk–kurdisk (kurmanji)	
Norsk–kurdisk (sorani)	
Norsk–somal	
Norsk–tamil	
Kommende ordbøker	
Nettutgaver	
Norsk–polsk	
Norsk–vietnamesisk	
Norsk–dari	
Norsk–tagalog	
Om prosjektet	
Kontakt oss	
Hjelp	

Utdanningsdirektoratet, Uni Digital 2010.

Utskriftsvennlig versjon

Figur 3. Norska Lexins förstasida³.

Menyn är placerad till vänster och överst står rubriken ”Ordbøker”. Närmast under den finns alla bokmålsordböcker. Först står den enspråkiga ordboken och sedan de tvåspråkiga. Därefter kommer alla ordböcker på nynorska enligt samma princip. Efter ordböckerna följer rubriken ”Bildesider” där länkar till de bildsidor som finns på hemsidan är samlade. Sedan följer rubriken ”Trykte LEXIN-produkter” där de tryckta Lexin-produkterna som finns att tillgå presenteras.

Underrubrikerna vid menyrubriken ”Kommende ordbøker” är inte klickbara, men namnet på dem visar vilka ordböcker som är under produktion. Rubriken ”Om prosjektet” leder till en mer omfattande

³ Bilden är ett montage av två skärmdumpar (hela längden fick inte plats på skärmen).

information om Lexin än den som ges på förstasidan, till exempel ges här information om de medverkande i projektet och om Lexin i andra länder. Menyn innehåller även "Kontakta oss", här kan man skicka e-post till de projektansvariga. Funktionen förutsätter dock att man har en e-postklient installerad på datorn, vilket inte alltid är fallet. Längst ned i menyn finns "Hjälp". Under den rubriken finns externa länkar till sidor där man kan ladda ner fonter för att kunna skriva med tecken som inte ingår i det latinska alfabetet.

Hemsidans layout är i princip oförändrad hela tiden. Det är bara vid visning av bildsidorna som de externa länkarna försvinner och menyradens innehåll byts ut mot de lemman som bilderna föreställer.

4.2.2. Makrostruktur

Lemmalistan som presenteras vid en sökning på den norska hemsidan innehåller alla lemman där den sökta texten ingår. Här är alltså hela artiklarna sökbara. Vid en sökning på "bok" kommer först lemmat "bok" och därefter följer alla de lemman som innehåller bokstavskombinationen "bok", till exempel "bokbuss" och "bokfink". Därefter kommer de lemman där den sökta bokstavskombinationen förekommer på något ställe i artiklarna. Detta gäller dock enligt informationen på hemsidan inte för ord med bara en eller två bokstäver. Vid en sökning på "by" består lemmalistan enbart de tre lemman som stavas precis på det sättet och inte alla ord som innehåller den bokstavskombinationen.

Nedan visas i figur 4 hur lemmalistan ser ut vid sökning på ”menneskelig”:

The screenshot shows the Bokmålsordbok website interface. On the left is a sidebar with a list of language pairs under 'Ordböcker'. The main content area features a search bar with 'menneskelig' entered. Below the search bar, it indicates 27 results and shows the first five. The results are presented in two columns, each starting with the rubric 'oppslagsord'. The first result shows the word 'menneskelig' with its phonetic transcription /mɛnɛskeli/, its part of speech 'adjektiv', and its inflection [-lig -lige]. The second result shows the word 'human' as an alternative form, followed by the example 'et menneskelig samfunn'. The third result shows 'umenneskelig' as another form. The fourth result shows 'menneskelig' with its phonetic transcription and part of speech, followed by the explanation 'som har med mennesket å gjøre' and an example 'den menneskelige natur'. The fifth result shows 'menneskelig' with the explanation 'det er menneskelig å feile'.

Figur 4. Lemmalista vid sökning på ”menneskelig”⁴.

Antalet träffar anges direkt nedanför sökrutan och lemmalistan visas med fem lemman åt gången. För att bläddra i listan finns länkar med ”Forrige 5 treff” och ”Neste 5 treff”. Det är alltså inte möjligt att gå direkt från första till sista sidan. Man måste klicka sig fram fem lemman åt gången, något som kan ta lång tid vid ord som ”hel” där sökningen ger 640 träffar.

4.2.3. Mikrostruktur

Ordboksartiklarna är uppdelade i två spalter, där underrubrikerna är placerade i vänsterspalten och informationen i högerspalten. Alla underrubriker finns inte representerade vid varje ord, men den första underrubriken, ”oppslagsord” är alltid den samma. Vid den rubriken återfinns lemmat, uttalsangivelsen samt ordklassen. Alla tre delmomenten står på var sin rad och de två senare skrivs med mindre stil än övriga upplysningar. Uttalsangivelsen markeras även med snedstreck både före och efter.

Närmast efter ”oppslagsord” kommer rubriken ”alternativ” i de fall då ordet har en alternativ form. Sedan följer vid behov övriga rubriker som

⁴ Obs! Bilden visar inte hela lemmalistan. Beroende på skärmstorlek kan antingen fler eller färre lemman visas. Dock visas som högst fem per sida.

exempelvis ”bøyning” där böjningsangivelser ges. Vid ett fåtal ord finns även underrubriken ”grammatikk” där en grammatisk kommentar ges. Rubriken ”forklaring” ger en förklaring av ordet och därefter följer rubrikerna ”eksempel”, ”uttrykk” och ”sammensetning”.

Förkortningar undviks vanligen och orden skrivs i regel ut i sin helhet. Vid ordklassbeteckning skrivs alltid hela orden ut, men ordet *eller* förekommer både i förkortad och fullt utskriven form beroende på omständigheterna. När ordet används för att beskriva en alternativ böjningsform används förkortningen, annars hela ordet.

4.2.4. Lemma

Alla översättningarna av de svenska orden finns representerade som ett eller flera lemman i den norska versionen. I de fall då fullständiga ekvivalenter existerar följer den norska lemmaansättningen ofta den svenska. Ett exempel på detta är **kritikk**, som precis som i svenskan, delats upp i de två lemman för betydelsena ’angrep (på noen) ved å påpeke feil’ och ’en vurderende granskning’. I bokmålsordboken har dock den första betydelsen fått ytterligare två exempel utöver de som finns i den svenska.

Värt att notera är däremot exemplet med **menneskelig**. I den svenska versionen finns det tre lemman, medan den norska bara har två. I det här fallet beror det inte på att ekvivalent saknas, eftersom två av betydelsena, istället sammanförts under samma lemma. Tabell 5 nedan åskådliggör detta:

Tabell 5 Skillnader i lemmaansättning

Mänsklig		Menneskelig	
Förklaring	Exempel	Förklaring	Exempel
som gäller människan	den mänskliga naturen / deklARATIONEN om de mänskliga rättigheterna	human, menneskekjærlig	et menneskelig samfunn
som är typisk för människan	det är mänskligt att fela	som har med mennesket å gjøre	den menneskelige natur / det er menneskelig å feile
human / motsats <i>omänsklig</i>	ett mänskligt samhälle		

Att det verkligen är fråga om en sammanslagning, och att det inte är så att den ena betydelsen saknas på bokmål, kan man utläsa ifrån exemplen. Det norska lemmats exempel har nämligen hämtats från två av de svenska artiklarna och därefter presenterats i endast en artikel.

4.2.5. *Sökmöjligheter*

Teckensträngsbaserade sökning är grunden till att hitta rätt artikel i bokmålsordboken. Sökningen sker som nämnts under 4.2.3. ”Bokmål – makrostruktur” i hela artiklarna och letar efter alla ställen där den skrivna bokstavskombinationen förekommer. Den sökta bokstavskombinationen gulmarkeras för att man lättare skall hitta den. Med den funktionen går det att hitta ord genom att söka på lösryckta delar ur dem. Bokstavskombinationen ’septe’ ur ordet **akseptere** kan visas som exempel. Det sökta lemmat kommer som tredje förslag efter **september** och **septer**.

Vid en felstavning, som inte förekommer vare sig som annat lemma, del av lemma eller på annat ställe i ordboken får man en lemmalista med förslag. Det blir ingen anmärkning på att man skrivit ett ord som inte finns. Däremot blir det inte heller någon gulmarkering i texten då den exakta bokstavsföljden faktiskt inte förekommer. Exempel på detta är felstavningen ’mulighet’ av ordet **mulighet**. Det resulterar i två träffar, **mulighet** och **urolighet**.

Råkar en felstavning däremot bli likadan som ett annat lemma, eller om bokstavskombinationen förekommer som del av ett lemma eller något annat ord i resten av artikeln, hittar man inte det sökta ordet. Felstavningen ”gest” av ordet **gjest** ger 27 träffar, men ingen av dem är det sökta ordet eftersom **gest** även är ett existerande lemma på bokmål och inte enbart en felstavning av **gjest**. Dessutom förekommer bokstavskombinationen ”gest” på andra platser i ordboken vilket visas i lemmalistan för sökningen.

Söker man på en allt för felaktig stavning får man inga resultat utan bara felmeddelandet: ”ingen treff”.

4.2.6. *Länkning*

Ordboksartiklarna innehåller ibland länkar till andra lemman. Framförallt är det ord från förklaringsdelen som ger upphov till länkar, men även länkar från de andra artikelkategorierna förekommer.

Det finns exempel på tillfällen då delar av ord som troligtvis inte borde vara länkade blivit det och där ord som borde varit länkade inte blivit det. Vid sökningen av felstavningen "gest" av lemmat **gjäst**, blev första träffen naturligtvis lemmat **gäst**. Första exempelmeningen är där "livlige gester" och den understrukna delen har här blivit en länk till lemmat **er**. Följer man den länken kommer man till en kort artikel där enda informationen som ges, utöver lemmat **er**, är "se være". Denna information i sin tur är däremot inte en länk till lemmat *være*.

Länkningen mellan olika lemman bidrar till att utöka åtkomststrukturen. Teckensträngsbaserad sökning är därmed inte den enda möjligheten att navigera i ordboken.

Förutom den interna länkningen i ordböckernas artiklar innehåller hemsidan i princip enbart externa länkar. Ett undantag är länken som finns i Lexin-logotypen, denna leder tillbaka till förstasidan. På förstasidan finns även länkar till anställningserbjudanden för kommande översättningsprojekt.

4.2.7. Hypermedia

Några lemman är försedda med en liten symbol föreställandes en blomma. Den indikerar att orden finns med i bildform. Håller man muspekaren över symbolen kommer texten "Gå til bilde" och klickar man på den hamnar man på en sida där ett specifikt ämnesområde presenteras med hjälp av bilder. Till vänster finns här en meny med ord tillhörande samma ämnesområde som lemmat man undersöker. Till höger finns en bild på alla orden i menyn. Det lemma man undersöker är markerat i menyn och ett streck löper från ordet till rätt ställe på bilden. Längst ned på sidan står hela artikeln om det undersökta lemmat.

5. Diskussion och analys

Resultaten analyseras först i samma ordning de tidigare presenterats. Därefter följer en samlande diskussion och en redogörelse av uppsatsens relevans för lärarprofessionen.

5.1. Megastruktur

Den norska hemsidan har visserligen mindre innehåll att ta hänsyn till, men det framgår klarare hur man hittar den sökta informationen.

Texten i menyn är även skriven med större text, vilket bidrar till känslan av att den sidan är mer lättöverskådlig.

Även på den svenska sidan är det relativt lätt att förstå vilken typ av information som står att finna under varje rubrik. De små bokstäverna gör dock menyn svårsläst. Uppdelningen av utanförtexten i flertalet menyrubriker gör å ena sidan att den som verkligen söker en specifik information kanske hittar den snabbare, men det bidrar även till att göra menyn längre än nödvändigt. Två av menyrubrikerna har till exempel relativt liknande funktioner, vilket bidrar till att göra megastrukturen mindre överskådlig. ”Egna tillägg” och ”Kontakt” består båda två av möjligheten att lämna synpunkter om hemsidan och är så pass likartade att de borde kunna slås samman.

5.2. Makrostruktur

Ordböckernas makrostruktur skiljer sig åt till viss del. Eftersom lemmalistan vid den här typen av e-ordböcker baseras på hur sökfunktionerna fungerar blir makrostrukturen utformad därefter. Vissa likheter finns det dock. Båda e-ordböckerna har en alfabetisk makrostruktur där först alla homografer av lemmat presenteras och därefter alla flerordslemman i inbördes alfabetisk ordning.

Eftersom sökfunktionen i bokmålsordboken gör att alla artiklar där den sökta bokstavskombinationen ingår visas, får den även en viss systematisk struktur. Ord som tillhör samma område tenderar nämligen att komma med i lemmalistan eftersom det sökta ordet kan finnas med i de artiklarna eller som en del av lemmat.

Makrostrukturen i den svenska e-ordboken har istället ett extra alfabetiskt drag då det går att bläddra bland artiklarna i bokstavsordning.

5.3. Mikrostruktur

Mikrostrukturen har en tydligare utformning i den norska versionen. Rubrikerna för artiklarnas olika delar har där fått en egen spalt istället för att enbart markeras genom att övrig text föregås av ett indrag åt höger. Möjligtvis hade det varit bättre med ett litet mellanrum i högerspalten mellan informationen tillhörandes de olika rubrikerna. Som det ser ut nu, är det ibland lite svårt att avgöra direkt vid första ögonkastet vilken rubrik informationen tillhör.

Den inre åtkomststrukturen har också förbättras i den norska versionen genom att ”böyning” har fått en egen rubrik och att uttalsangivelserna och ordklassstillhörigheten alltid står på separata

rader. På den svenska hemsidan står lemmat, uttalsanvisningen, böjningen och ordklassstillhörigheten efter varandra i en rad. Radbrytningen beror därmed bland annat på hur långt lemmat är eller hur mycket plats böjningsmönstret tar. Den sortens kondensering av texten fyller en viktig funktion i pappersordböcker, där utrymmet är begränsat. Däremot bör den undvikas i e-ordböcker. Det blir lättare att hitta specifik information om den får en egen rubrik och egen rad, och dessutom får ordboken ett enhetligare intryck om informationen alltid presenteras på samma sätt.

5.4. Lemma

På grund av ordens olika betydelseomfång på svenska respektive norska förekommer det ibland att det ena språket har fler lemman än det andra. Lemmaansättningen i bokmålsordboken följer dock det svenska originalet rätt troget. Det verkar inte som bokmålsordboken vare sig delar upp svenska lemman i fler homonymer eller slår samman dem till polysema lemman i särskilt stor utsträckning.

Att både den svenska och den norska e-ordboken präglas av en tydlig uppdelning i flera homografer kan bero på att det är lättare att hitta fullständiga ekvivalenter då betydelseomfånget är relativt litet. Detta gör att varje ordboksartikel blir enklare att översätta. För om det finns flera olika lemman med liknande betydelse kan översättarna välja ut dem där fullständig ekvivalens råder för att på så sätt få tillgång till hela artikelmaterialen i översättningarna till de olika språken och de svenska lemman där norsk ekvivalent saknas kan tas bort. Då partiell ekvivalens förekommer kan vissa justeringar behöva göras, men ju mindre betydelseomfånget är, desto större är chansen att hitta en fullständig ekvivalent.

Detta talar för en uppdelning i flera lemman med relativt litet betydelseomfång. Däremot får man se upp som i fallet med *mänsklig/menneskelig* där det svenska betydelseomfånget riskerar att vara så litet att användarna inte förstår nyansskillnaden och inte förstår anledningen till att det finns två i stort sett likadana artiklar.

Även om artiklarna delas upp för att underlätta vid översättningar, bör man ha i åtanke att ordböckerna skall användas och inte bara översättas. Den primära målsättningen borde vara att i första hand underlätta för användaren, som kanske inte har särskilt stor vana vid att hantera ordböcker. Först därefter bör man underlätta för översättarna, som rimligtvis borde ha kunskaper att hantera eventuella svårigheter ett polysemt lemma kan förorsaka.

5.5. Sökmöjligheter

Både den svenska och den norska hemsidans sökfunktioner bygger på teckensträngsbaserade sökningar, om än med åtskilda sökbara delar av artiklarna.

Den norska sökfunktionen, där man hittar alla ställen i ordboken som den sökta texten förekommer gör att man kan bekräfta ordets användningsområde och betydelseomfång genom att se hur det används i andra artiklar. Gulmarkeringen av den sökta texten är tidsbesparande då man slipper att själv leta efter var i artikeln den informationen förekommer.

Att sökningen i första hand går efter om bokstavskombinationen överhuvudtaget finns någonstans i bokmålsordboken och först därefter börjar leta alternativa lemman i händelse av felstavning kan bidra till att man inte hamnar rätt, trots att man skrivit nästan rätt.

På den norska sidan kommer man alltid direkt från en sökning till en lemmalista med ordboksartiklar. På den svenska däremot, presenteras en lista med lemman där man manuellt får välja det lemma man sökte och först därefter visas ordboksartikeln. Denna variant är överskådligare och i de flesta fall kan man lätt sluta sig till vilket av orden från listan som var det sökta.

5.6. Länkning

Den norska modellen med länkning mellan ordboksartiklarna är en funktion som saknas på den svenska hemsidan. I och för sig kan man enkelt kopiera och klistra in ett ord i sökfältet, men chansen för att ett okänt ord verkligen undersöks borde öka om det finns en direktlänk. Att klicka på en länk kräver helt enkelt inte samma engagemang från användaren. Dessutom kan det vara så att det är själva förekomsten av en länk som göra att man kommer på idén att undersöka ordet i fråga.

Länkningen på den svenska hemsidan till hur ordboken skall tolkas är till stor hjälp, men det vore ännu bättre om det funnits direktlänkar från den artikel som vållat problem för användaren. Som det ser ut nu finns länken under hela lemmalistan. Är lemmalistan av någon anledning lång kan detta resultera i att användaren inte har haft anledning att undersöka hela lemmalistan och således inte fått tillfälle till att upptäcka länken.

Att länken till tolkningshjälpen försvinner vid en samlad sökning av sparade sökningar är även det problematiskt, men borde vara relativt lätt att åtgärda. Dessutom vore det bra om tolkningshjälpen gick att nå direkt via en menyrubrik och inte som läget är nu, behöva nås av en länk mitt i en text under en annan rubrik eller under lemmalistan.

Det faktum att den norska hemsidans layout hela tiden ser ut på samma sätt och inte fungerar som på den svenska hemsidan, där menyraden och övrig information kan försvinna ifall man inte klickat på länkarna i menyn i en särskild ordning, gör att den norska hemsidan ger ett mycket mer pålitligt intryck. Att menyn försvinner utan att det finns någon länk tillbaka till förstasidan borde vara väldigt förvirrande för en ovan datoranvändare.

5.7. Hypermedia

Den svenska hemsidan har ett brett utbud av hypermedia. Det finns ljudfiler med uttal av alla lemman, filmade konversationer med tillhörande text under och animationsteman och bildteman med syftet att ge ett visuellt bidrag till förståelsen.

Den norska hemsidan innehåller mycket mindre hypermediala material än den svenska, men det finns en intressant funktion som inte den svenska versionen har. På en norsk ”bildside” kan nämligen bilden visas samtidigt som hela ordboksartikeln finns under. Att samtidigt ha tillgång till både ljud och bild kan säkert vara till hjälp och är något som bör övervägas vid en ny svensk version om hemsidan. De norska sidorna med bildteman har dessutom, längst till vänster på sidan, en meny med ord inom samma kategori. Det går att växla mellan dessa och på så sätt lära sig flera ord inom samma område.

5.8. Sammanfattande slutdiskussion

Sammanfattningsvis finns det stora likheter, framför allt i fråga om artikelinnehåll, mellan den norska och den svenska e-ordboken. Då en av Lexin-projektets målsättningar är att källmaterialet skall vara enkelt att översätta, kan detta ses som ett gott resultat.

Det finns även en hel del skillnader. De flesta rör antingen sökfunktionerna eller artiklarnas struktur. Här har den norska versionen överlag utnyttjat e-ordböckernas potential i mycket högre grad. Sökningen fungerar där i hela artiklarna och även på delar av ord och det finns interna länkar i ordboken mellan artiklarna.

Det finns en del intressanta funktioner också i den svenska versionen. Bland dem märks särskilt det stora utbudet av hypermedier och funktionen som gör att man kan spara sökningar för att senare slå upp dem alla på en gång.

Avslutningsvis kan det konstateras att det finns ett stort utrymme för förändring av den svenska hemsidan. Vilka förändringar som bör göras inför utgivningen av den nya versionen måste analyseras av de ansvariga för Lexin-projektet i förhållande till de ekonomiska resurser och de tidsmässiga ramar som finns. Det är även oerhört viktigt att förändringarna är väl förankrade i användarbehovet, för som Svensén uttrycker saken: ”Enbart det faktum att något är möjligt att göra innebär inte nödvändigtvis att det måste göras. Varje valmöjlighet och varje länk måste vara klart motiverad utifrån ordbokens syfte” (2004:525).

5.9. Relevans för läraryrket

I lärarprofessionen ingår det att kunna välja ut lämpliga läromedel och övrigt material till eleverna. För att kunna basera valet på vetenskapliga grunder behöver man vara insatt i ämnet ifråga och hela tiden hålla sig uppdaterad. Analys av traditionella läromedel ingår sedan länge i läraryrket, men i dagens samhälle krävs även viss it-kompetens. I det här arbetet har en modern version av ett traditionellt hjälpmedel analyserats. Eftersom de flesta viktiga samhällsfunktioner numera sköts via datorer är det viktigt att detta återspeglas även i skolvärlden. För att lärare skall våga använda mer teknik i undervisningen krävs att de själva har kompetens inom området.

Möjligheten att använda datorn som arbetsredskap och pedagogiskt verktyg i undervisningen varierar mellan olika skolor, men gemensamt överallt är att datorn är här för att stanna. Det är skolans uppgift att förbereda eleverna för den verklighet de kommer att möta efter utbildningen. När eleverna i sitt framtida yrkesliv är i behov av ett lexikon, är det inte säkert att det finns papperslexikon till hands. E-ordboken kommer då att vara det naturliga valet, eller kanske till och med är det första alternativ de kommer att tänka på. Därför är det viktigt att även lärarna förstår den potential e-ordböckerna har och lär sig att hantera dem. Förhoppningen är att denna uppsats skall vara till hjälp vid utarbetandet av den nya internetversionen av Lexin samtidigt som den inspirerar både blivande och redan yrkesverksamma lärare till ett ökat användande av elektroniska hjälpmedel.

Litteraturförteckning

- Allén, Sture 1972. *Tiotusen i topp – Ordfrekvenser i tidningstext*. Stockholm: Almqvist och Wiksell Förlag AB.
- Bergenholtz, Henning 1994. Grundordbog til genbrug. *LexicoNordica 1*, 243–247.
- Bjørneset, Tove 1999. Ordboksprosjektet NORDLEXIN-N. *LexicoNordica 6*, 35–46.
- EEK, Øystein 2003. Finnes det en ordbokkritikk for redaksjonssjefer?. *LexicoNordica 10*, 45–52.
- Gellerstam, Martin 1999. LEXIN – lexikon för invandrare *LexicoNordica 6*, 3–18.
- Garlén, Claes 1985:2. Lexikon för invandrare. *Språkvård*, 21–5.
- Hult, Ann-Kristin 2008. Användarna bakom loggfilerna – Redovisning av en webbenkät i Lexin online Svenska ord. *Lexiconordica 15*, 73– 91.
- Hult, A-K.; Malmgren, S-G. & Sköldberg, E. 2010. *Lexin – a report from a recycling lexicographic project in the North*. I: Dykstra, Anne & Tanneke Schoonheim (eds.), Proceedings of the XIV Euralex International Congress, Leeuwarden 6–10 July 2010. Ljouwert. S. 800–809. [CD-ROM].
- Malmgren, Sven-Göran 1994. *Svensk lexikologi – Ord, ordbildning och orddatabaser*. Lund: Studentlitteratur.
- Malmgren, Sven-Göran 1999. De svenska LEXIN-ordböckerna ur ett (ställföreträdande) användarperspektiv. *LexicoNordica 6*, 79–90.
- Nielsen, Sandro 2003. Anmeldelse af ordbøger. *LexicoNordica 10*, 27–44.
- Norstedts norska fickordbok 2008. Norstedts Akademiska Förlag
- Svensén, Bo 2004. *Handbok i lexikografi – Ordböcker och ordboksarbete i teori och praktik*. Andra upplagan. Stockholm: Norstedts Akademiska Förlag.
- Toporowska Gronostaj, Maria 2005. Elektroniska ordböcker i Sverige: nutid och framtid. *LexicoNordica 12*, 87–107.
- Trosterud, Trond 2003. Ordbokskritikk. *LexicoNordica 10*, 65–88
- Svensk ordbok utgiven av Svenska Akademien 2009

Web adresser:

Lexins norska hemsida:

<http://decentius.hit.uib.no/lexin.html?ui-lang=nbo>. Hämtad: 2010-08-20

Lexins svenska hemsida:

<http://lexin.nada.kth.se/>. Hämtad: 2010-08-20

Lexin, statistik:

<http://lexin.nada.kth.se/statistik.html>) Hämtad: 2010-08Inledning